

Pater LORAND KILBERTUS, isusovac

1928. – 2005.

Napisao: P. Marijan Steiner SJ

Na povratku iz Zagreba preminuo je 28. rujna 2005. od posljedica teške prometne nesreće blizu Beograda katolički svećenik-redovnik, pater Lorand Kilbertus, član Hrvatske pokrajine Družbe Isusove (isusovačkoga reda).

Ugledni svećenik

Od četrdesetosam godina svoga svećeništva, pater Lorand Kilbertus je 26 godina proživio u Beogradu uz župnu crkvu sv. Petra, 20 godina u Zagrebu (5 godina u sjemeništu na Šalati i 15 godina uz Baziliku Presvetog Srca Isusova), te po jednu godinu u Dubrovniku i Novom Sadu. Upravo u Beogradu, gdje je najdulje djelovao, došla je do izražaja njegova poliglotska nadarenost. Vršio je, naime, dušobrižničku službu ne samo za Beograđane, nego i za članove raznih ambasada. Osim hrvatskoga, govorio je njemački, mađarski, engleski, francuski, talijanski i latinski jezik. U svojim je bilješkama zapisao da se bez većih teškoća služio i Svetim pismom Novoga zavjeta na grčkom jeziku. Pohadao je često bolesnike (i one najteže, npr. zaražene AIDS-om), ispovijedao, katehizirao. Bio je odgovoran za glazbu u crkvi. U Beogradu je vršio i službu duhovnika Malteškog viteškog reda.

P. Kilbertus se odlikovao smirenošću, otmjenošću i profinjenošću. Bio je susretljiv i spreman svakome pomoći, blizak jednostavnim i učenim ljudima. Svi su ga voljeli zbog njegove

uslužnosti, srdačnosti i dobrohotnosti. Rado je raspravljao o filozofskim i teološkim pitanjima, pokazujući zavidno znanje i upućenost u probleme. Bio je širokih pogleda i ekumenski vrlo otvoren. Dokazuje to i činjenica da je bio jedan od osnivača Međureligijskog centra u Beogradu. Osim glazbe, volio je i likovnu umjetnost (povremeno je izrađivao crteže i skulpture). Na pitanje koje su ga poteškoće pratile u radu, znao je samokritično odgovoriti: »Moja neadekvatna sprema za poslove koje sam vršio. Naime, ni jezike ni glazbu nisam nikada redovito studirao, nego samo onako usput.« A mora se reći da je baš na tom području pokazao svoju izrazitu sposobnost. Na molbu da navede neke lijepe uspomene, p. Kilbertus je zapisao: »To je u stvari neusporedivo više nego lijepa uspomena: oba ujaka i rođeni brat bili su svećenici, no sva trojica umrli su manje-više mladi«. Njegov brat Ervin postao je svećenikom Zagrebačke nadbiskupije, a poginuo je vozeći motor-bicikl.

Talentirani glazbenik

Od roditelja je dobio osnovnu glazbenu izobrazbu. Odrastao je uz oca

orguljaša, što ga već zarana uvodi u liturgijska zbivanja u crkvi.

Kilbertus je isticao da je za njegov glazbeni razvoj odsudan utjecaj imao skladatelj Miroslav Magdalenić, koji je bio njegov profesor glazbe u sjemeništu. Susret s gregorijanskim pjevanjem, s modalnim harmonijama i orguljskom literaturom u izvođenju profesora Magdalenića bitni su za njegov daljnji glazbeni razvoj. Nakon Magdalenićeva odlaska (1941.) nije više imao sustavne glazbene potpore u školi. Kao gimnazijalac slušao je poznatog orguljaša u zagrebačkoj katedrali Franju Dugana i oduševljavao se osobito njegovim improvizacijama.

Kada je god. 1953./54. postao odgovjatelj u sjemeništu na Šalati, započeo je sustavnu glazbenu izobrazbu kod poznatog svećenika, crkvenog glazbenika i muzikologa, maestra Albe Vidakovića, što je u ograničenim mogućnostima nastavio i za vrijeme studija teologije (1954.-1958.). Kod Vidakovića je učio orgulje, glazbenu teoriju i polifonu kompoziciju. Kao konačni plod toga razdoblja nastaje Kilbertusova fuga za orgulje u duhu novijih glazbenih pravaca.

Za vrijeme pastoralnog djelovanja u

BIOGRAFIJA

Rođen je 25. rujna 1928. u Sečenovu (danas Dužine) u Banatu – Vojvodina, od oca Filipa, po nacionalnosti Nijemca i majke Vilme, Mađarice. Kod svojih roditelja-učitelja pohađa osnovnu školu (1935.-1939.) Od 1939. do 1947. pitomac je Nadbiskupskog dječjačkog sjemeništa i klasične gimnazije na Šalati u Zagrebu. Na svećeništvo je ozbiljnije pomišljao od jeseni 1939., a na ulazak u isusovački red od ljeta 1941. Pritom je, kako sam navodi u svojim bilješkama, veliko značenje za njega imao duhovnik p. Anđelko Jurić. God. 1947. ulazi u Družbu Isusovu na Fratrovcu u Zagrebu; u novicijatu je od 1947. do 1949. Tri semestra bio mu je magister p. Rudolf Patè, četvrti semestar p. Karlo Leopold, a posljednja dva tjedna prije prvih zavjeta p. Franjo Jambrečević. U Zagrebu na Jordanovcu studira filozofiju (1949.-1952.). Nakon odsluženog vojnog roka u Sarajevu postaje god. 1953./54. odgojiteljem u sjemeništu na Šalati. Teologiju također studira u Zagrebu (Rezidencija u Palmotičevoj ulici) od 1954. do 1958. i dovršava s ispitom gradusa. Nadbiskup zagrebački dr. Franjo Šeper zaredio ga je za svećenika 19. srpnja 1957. god., a Mladu misu služio je Novom Miloševu (Vojvodina). Završnu isusovačku formaciju (treću probaciju) obavlja u Dubrovniku 1958./59. pod vodstvom instruktora p. Rudolfa Patèa. Posljednje zavjete položio je u Bazilici Presvetog Srca Isusova na blagdan Svijećnice 1960. god. Pastoralno djeluje kao kateheta najprije u Zagrebu u Bazilici Srca Isusova (1959.-60.), a zatim je župnik i superior na Telepu u Novom Sadu (1960.-1961.). Od 1961. do 1966. glazbeni je odgojitelj u sjemeništu na Šalati u Zagrebu. U župi sv. Petra u Beogradu vrši službu kapelana 1966. do 1973. Njegovo pastoralno djelovanje u Zagrebu traje od 1973. do 1986., kada je uz druge dužnosti u Bazilici Srca Isusova odgovoran za crkvenu glazbu. Od 1986. opet radi u Beogradu: najprije kao župni vikar (do 1991.), nakon toga župnik i superior (1991.-2000.), a zatim do smrti kao pastoralni djelatnik.

Zagrebu (Bazilika Srca Isusova) komponira prvu glazbenu zbirku himana (1959.-60.). Dok je bio Novom Sadu (1960.-1961.), radi na drugoj zbirci himana. Od 1961. do 1966. glazbeni je odgojitelj u sjemeništu na Šalati u Zagrebu, kada sklada treću zbirku himana. U razdoblju od 1966. do 1973. dovršava u Beogradu skladanje svoje prve mise. Ujedno nastavlja izrađivati vlastitu školu (udžbenik) za orgulje, koja u praksi daje brze i dobre rezultate. U vrijeme ponovnog rada u Zagrebu (1973.-1986.), gdje je u Bazilici Srca Isusova odgovoran za crkvenu glazbu, privatno izdaje *Školu za orgulje* i sklada drugu misu. Od 1986. (Beograd) nije se više bavio glazbenim stvaralaštvom.

Pater Lorand Kilbertus bio je vrlo samokritičan prema vlastitim glazbenim skladbama. Dijelom je bio samouk, a već je spomenut utjecaj Magdalenića i Vidakovića. Od Vidakovića je osobito upamtio sljedeće: za dobru skladbu potrebno je da bude cjelovita, te da fraze budu dugog daha a ne rasc-

jepkane; da melodija vokalnih skladbi mora biti u skladu s naglascima teksta (tj. da se uzme u obzir i duljinu sloga) te da naglašeni slog po mogućnosti ne bude niži od nenaglašenog; da jedno-glasne vokalne melodije moraju biti u sebi razumljive i samostalne također i onda kad se izvode bez pratnje. Kratko je učio kompoziciju i s profesorom pariškog konzervatorija Davorinom Jagodićem, koji ga je naučio što znači razraditi motiv u skladbi te ga uputio u dodekafonsku kompoziciju.

Kilbertus je studirao sam iz teoretskih djela i skladbi P. Hindemitha, B. Bartoka i O. Messiaena. Iz teoretskih radova P. Hindemitha (Unterweisung im Tonsatz) naučio je određivanje osnovnog tona čak i najsloženijih suzvuka, stupnjevanje suzvuka prema njihovoj napetosti, razlikovanje dijatonskih elemenata melodije od kromatskih, te određivanje latentne harmonije pojedinih melodija. Bartokov način komponiranja uputio ga je u utvrđivanje tonalih funkcija najsloženijih harmonija (na temelju djela: Ernő Lendvaj,

Uvod u analizu Bartokovih djela). Od Messiaena je pak naučio upotrebu ljestvica s ograničenom mogućnošću transpozicije.

Skladao je nevelik opus koji očituje talentiranog kompozitora. U vokalnim djelima osobito pazi na logičnost fraze i ispravne naglaske teksta. Harmonijska struktura njegovih skladbi je zanimljiva i osebnija, od modalne do vrlo složene.

Kilbertusovo skladanje moglo bi se uvrstiti u glazbeno stvaralaštvo „koje je proizašlo iz slobodnijih odrednica o primjeni stvaralačkih sredstava i oblika na području crkvene glazbe“ (H. Mihanović-Salopek), a moglo bi ga se smjestiti u razdoblje postcecilijanizma ili neocecilijanizma.

Sebe nije smatrao virtuozom na orguljama, te je najradije svirao kod svetih misa s pučkim pjevanjem. Ulogu orguljaša shvaćao je organski, tj. s odgovarajućom pratnjom popijevki i s primjerenim dodatcima (često improvizacijama). Poučavao je i umjetnički utjecao na neke mlađe orguljaše (L. Dudaš, M. Penzar, I. Matarić, Lj. Očić, H. Mihanović-Salopek).

Valja spomenuti da je p. Kilbertus bio vrlo dobro upućen i u gradnju orgulja. U Zagrebu je mnogo je utjecao na poznatog talijanskog graditelja orgulja Gustava Zanina, koji je izradio (proširio) orgulje u Bazilici Presvetog Srca Isusova (1974.).

Beogradski umjetnički krugovi ističu da je L. Kilbertus kao orguljaš i skladatelj dao značajan doprinos tamošnjem kulturnom životu, napose njegovanjem ranokršćanske i srednje-vjekovne crkvene glazbe.

Sjećanja

Pisac ovog teksta rado se prisjeća svojih susreta i razgovora s p. Kilbertusom, od kojega se uvijek moglo nešto naučiti. Znao je raspravljati o raznim temama: duhovnim, filozofskim, umjetničkim. Dok sam pohađao srednju glazbenu školu od-

lazio sam k njemu na Šalatu, gdje mi je u sjemenišnoj crkvi davao pouku iz orgulja. Koliko se sjećam posudio mi je tri sveska iz kojih me učio svirati. Bili su to: *Fiori musicali* G. Frescobaldija, te *Acht kleine Präludien und Fugen* i *Choralbuch* J. S. Bacha. Davao mi je i vježbe na pedalu na način koji je u to vrijeme počeo izrađivati za svoju *Školu za orgulje*. Primijetio sam da je među raznim orguljskim djelima rado svirao C. Francka. Nažalost, moje učenje orgulja s p. Kilbertusom trajalo je samo jednu školsku godinu (1965./66.), jer je tada premješten na novu službu u Beograd.

Draga mi je uspomena od p. Kilbertusa jedan od prvih primjeraka njegove (latinske) mise koju mi je darovao s posvetom na Uskrs 1976. god. Tu misu uvježbavao sam sa zborom isusovačkih bogoslova koji su je vrlo rado pjevali, kao što ju sada rado pjeva i zbor »Palma«.

I još jedno lijepo sjećanje: prigodom moga svećeničkog ređenja 31. srpnja 1981. u Bazilici Presvetog Srca Isusova u Zagrebu, p. Lorand Kilbertus bio je za orguljama: sačuvao sam kasetu sa snimkom njegovog sviranja za vrijeme sv. mise!

Dana 27. rujna 2005., na dan teške prometne nesreće, posjetio je našu

redovničku zajednicu u Palmotićevoj ulici, u kojoj je i sâm godinama djelovao. Poslije ručka sjedili smo oko njega i opušteno razgovarali. Bio je vedar i raspoložen. Predložio sam mu da ostane na orguljskom diplomskom koncertu koji se te večeri održavao u našoj Bazilici, no morao se vratiti u Beograd. Također sam ga zamolio da napiše jednu prigodnu skladbu za naš zbor »Palma«, jer je sljedeća 2006. jubilara godina Družbe Isusove. Odgovorio mi je: »Ne mogu obećati. No bilo bi mi lakše izraziti se likovno!« Iz tih sam riječi zaključio kako ga osim glazbe još uvijek privlači likovna umjetnost. U jednom je, naime, vremenskom razdoblju svoga života rado izrađivao skulpture (glave), a bio je i dobar crtač. Nešto prije 23 sata, tridesetak kilometara pred Beogradom, doživio je prometnu nesreću od koje je sljedeći dan preminuo nakon operacije u bolnici.

Ispraćaj i sprovod

Ispraćaj pokojnog p. Kilbertusa iz Beograda za Zagreb bio je u subotu, 1. listopada. U crkvi sv. Petra okupili su se mnogobrojni vjernici i njegovi prijatelji. Sv. misu služio je apostolski (papinski) nuncij u Srbiji i Crnoj Gori nadbiskup Eugenio Sbarbaro. Od pokojnika se oprostio svećenik fra Leopold Rohmes, rekavši između ostalog: »Vaša molitva pred nebeskim Ocem bit će pomoć svima nama. Molitva za puninu ljubavi koju Vam više nitko ne može pomutiti.« U ime poglavara Srpske pravoslavne crkve (SPC) i svoje osobno, ispraćaju je prisustvovao episkop bački i član Svetog arhijerejskog sinoda SPC Irinej Bulović. On je prenio izraze sućuti patrijarha Pavla, te se »u ime duhovnih veza koje su njegov život ukrstile s ocem Lrandom« oprostio od pokojnika. Bili su nazočni i predstavnici drugih vjerskih zajednica. Za tu zgodu improvizirani zbor pravoslavnih svećenika i studenata Pravoslavnog bogoslovnog

fakulteta u Beogradu otpjevao je dio službe za pokojne po bizantskom obredu. Od svoga dugogodišnjeg duhovnika oprostio se i zbor crkve sv. Petra izvođenjem njegovih skladbi.

Pater Lorand Kilbertus pokopan je 5. listopada 2005. na zagrebačkom Mirogoju. Sprovodne obrede, a onda i sv. Misu zadušnicu u bazilici Presvetog Srca Isusova predvodio je beogradski nadbiskup Stanislav Hočevar, koji je za tu zgodu doputovao iz Rima sa biskupske sinode. Kod groba je pokojnikov lik prikazao provincijal Hrvatske pokrajine Družbe Isusove p. Ivan Koprek, a u crkvi je nadahnuto propovijedao nadbiskup Hočevar. On je istaknuo pokojnikove ljudske, svećeničke i glazbeničke kvalitete, te općenito njegovo značenje za dušobrižnički rad u Beogradu. Koncelebriralo je tridesetak svećenika. Bili su prisutni i veleposlanici Malteškog viteškog reda iz Beograda i Zagreba. Kod sprovoda su pjevala pokojnikova subrača-isusovci, a za vrijeme sv. Mise Akademski zbor bazilike Srca Isusova »Palma« izvodio je Kilbertusove skladbe.

Glazbena djela

1. Tri zbirke himana za jednoglasno pjevanje uz orgulje: I. *Deset Gospinih himana* (1960.), II. *Himni u čast Srca Isusovu* (1961.), III. *Dvanaest himana [raznim svećima]* (1966.). Iako su ove skladbe jednoglasne, u mnogim slučajevima nisu tako jednostavne kako u prvi mah izgledaju. Odudaraju od uobičajenog, pa neke od njih nije lako naučiti napamet. No ima i onih koje će i djeca naučiti bez poteškoća. Nekonvencionalne pratnje mogu činiti poteškoće orguljašu. Ovi himni imaju gipku melodiju s arhaičnim prizvukom starocrkvenih modusa ili pak s folklorno-elegičnim obilježjem, a sve nosi suvremeno tretirana harmonizacija.

Neki od tih himana tiskani su u službenoj liturgijskoj pjesmarici *Pje-*

vajte Gospodu pjesmu novu (Zagreb, 1983.). Akademski zbor Bazilike Srca Isusova »Palma« snimio je na CD tri Kilbertusova himna prigodom proslave 100. obljetnice dotične crkve (2002.).

2. Dvije mise. Naoko jednostavne, ali zapravo vrlo zahtjevne. Melodije nisu sve dijatoničke, a ukoliko jesu, razvijaju se u tonalnim skokovima. Obje karakterizira originalna orguljska pratnja. Prvu misu Kilbertus je započeo komponirati koncem 1960. a do njezine praižvedbe došlo je tek 1970. Tiskana je privatno 1976. godine, a zatim pod naslovom *Misa sv. Katarine* kao glazbeni prilog časopisa

Sveta Cecilija 2004. Tekst je latinski, pa se izvodi i u inozemstvu. Redovito je na repertoaru Akademskog zbora Bazilike Srca Isusova „Palma“ u Zagrebu.

Misa za troglasni ženski zbor na hrvatski tekst autor je započeo skladati poslije 1970., a dovršio 1978. (praižvedba oko 1986.). Također je izvodi zbor „Palma“.

3. Škola za orgulje započeta je 1965., dovršena prije 1978. (prvo izdanje poslije 1980.): prvi dio sadrži sustavne vježbe, drugi dio uvodi u sviranje pratnje pučkih crkvenih popijevaka i lakih orguljskih skladbi, treći dio donosi male skladbe za orgulje;

4. *Nova et vetera*: zbirka skladbi za orgulje nastalih u razdoblju od 1958. do 1986. godine. Imaju obilježja ranijih i kasnijih stilskih razdoblja.

5. *Prigodne skladbe* (izvan zbirki). Tu je nekoliko višeglasnih himana, zatim *Male varijacije na narodnu temu za jednu i dvije violine*, *Male solo-pjesme za glas i gitaru*, *Minijatura za obou*.

6. *Pedagoško-teoretske rasprave: Što čini melodiju pobožne popijevke prikladnom za pučko pjevanje* (1962.) i *Dinamika na orguljama* (1963.), objavljene u ediciji *Upute crkvenim orguljašima*.

Posmrtni govor dr. sc. Josipa Kopreka

Poštovana subraćo, draga rodbino i prijatelji pokojnoga p. Loranda Kilbertusa,

Ima li ikoga među nama koji nije bio iznenađen nenadanom smrću p. Loranda Kilbertusa? Naši u Beogradu očekivali su te večeri njegov povratak iz Zagreba. Mi u Zagrebu otpratili smo njega i još dvoje suputnika pozdravima i dobrim željama. I onda je netko nadomak Beogradu stao na put na kojem su svoje zemaljsko putovanje skončala dva života, gospođa Marija Baranović, suradnica u župi sv. Petra i u našoj rezidenciji u Beogradu i p. Kilbertus.

Gotovo svakodnevno svjedoci smo sličnih događaja, sličnih nezgoda i sličnih neodgovornosti na cestama – sličnih smrti i sličnih žalosti. No, Gospodaru povijesti koji vodi svakim životom i u čijoj su ruci sudbine svih nas mi ne upućujemo pitanje zašto si nam uzeo patra Loranda, nego Mu zahvaljujemo što smo ga smjeli imati među sobom, kako se slično izrazio sv. Augustin prigodom smrti svojega prijatelja.

Naš prijatelj i subrat stradao je životom zbog nesklada i disharmonije na ovozemnim cestama, zbog nečijega neodgovornoga ponašanja. On je pak svim svojim bićem čeznuo upravo za skladom i harmonijom ne samo u svojem glazbenom talentu nego još više svojim kršćanskim, redovničkim i svećeničkim življenjem. To su primjetili i cijenili mnogi. Kada su prije par dana njegove posmrtno ostake ispraćali župljani župe sv. Petra u Beogradu, apostolski Nuncij u Srbiji i Crnoj Gori ali i neki visoki predstavnici Srpske pravoslavne Crkve, promet je pred našom rezidencijom u Makedonskoj ulici u središtu Beograda jednostavno zastao. (..)

Od talenata kojima ga je Gospodin obdario valja istaknuti upravo glazbeni, zatim smisao za strane jezike i napokon tankočutnost srca kojom je znao uzdizati duše u ispovijedi i različitim razgovorima i raspravama. Rado je posjećivao siromahe, nemoćne, bolesne i starije. Tjedno je u beogradskim bolnicama odlazio u posjet onima koje rijetki posjećuju - zaraženima AIDS-om. I strane je jezike naučio zato da bi bio duhovno, pastoralano učinkovit, koristan onima koji su mu se obraćali i kojima je želio svjedočiti Evanđelje. Osim latinskim i grčkim, dobro je vladao, kako je sam naveo, mađarskim, njemačkim, hrvatskim, engleskim, francuskim i talijanskim jezikom. Na tim je jezicima slavio sv. Mise, propovijedao i katehizirao djecu i odrasle. Sâm je osjećao nedostatak glazbenoga studija, ali njegova glazbena djela kojih ima ne mali broj ne zaostaju za djelima priznatih glazbenika. Skladao je tri manje zbirke himana, dvije Mise, zbirku orguljskih skladbi, napisao je školu za orgulje. Nešto je od toga objavljeno, a nešto je ostalo u rukopisu.

O svojim lijepim uspomenama pater Lorand jednostavno veli ovo: »To je u stvari neusporedivo više nego lijepa uspomena: oba ujaka i rođeni brat su bili svećenici, no sva trojica su umrli više-manje mladi.« Život p. Kilbertusa za nas je više nego tek lijepa uspomena. Zato molimo: Hvala Ti, Bože, za dar našega subrata, svećenika, patra Loranda Kilbertusa, za njegovu vedru mladost duha, za požrtvovnu službu u Crkvi i za Crkvu, za njegovu ljudsku plemenitost i otvorenost, za dobrotu srca i finoću duše, za harmoniju redovničkoga života kojoj je težio i s kojom je djelovao i kao glazbenik i kao isusovac i kao svećenik. Amen.